

Krizin tarihsel anlamı

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Daha da süreceği kesinleşen krizle ilgili bir noktanın berraklaştığını görüyor insan: Toplum, krizin

ekonomisinin yapısal nedenlerinden çok kötü yönetim(in)den kaynaklandığını anlıyor. Kriz, ekonomiyle siyasetin birbirinden kopmasına, hiç değilse bu kadar iç içe olmaması gerektiğine dönük talepleri besliyor.

Bu yaklaşımın gerçekten de bir doğru yanı var. Daha iki gün önce Demirel buna benzer bir şeyler söylüyordu. Demirel'e göre ekonomi üretiyor, Türkiye borçlarını, faizlerini ve maaşlarını ödüyor. Bankacılık kesimindeki sıkıntıysa öteden beri var; ortada böyle bir 'patlamaya' yol açacak bir neden bulunmuyor. Dolayısıyla da, kriz ekonomik değil, siyasi deyip çıkıyordu işin içinden Demirel.

(Demirel'in başka bir şey söylemesini beklemek safdillik olur ama, gene de bu söylediklerinde bir gerçek payı var işte.)

Doğrudur; bakın son günlerde olanlara, hükümet 'Yasalar 15 günde çıkmaz' diyor borsa bir daha çöküp, dolar yükseliyor, tersi olunca da tersi yaşanıyor. Her şeyden önce, ekonomi-siyaset esnekliği katsayısı çok yüksek. Buna bir de doğal bankacılık-siyaset-kamu yönetimi gibi doğal ve daha baştan sakat ilişkileri ekleyince manzara tamamlanıyor. O zaman ne anlama gelir bu 'ayrışma', 'kopuşma' meselesi, mümkün müdür?..

Bütün bunların altında burjuvazi-ekonomi-siyaset ilişkisinin Türkiye'ye özgü koşulları var. Türkiye'de burjuvazi kendiliğinden doğup gelişmedi. Daima devletle iç içe oldu. Belki meseleleri hâlâ yüzyıl öncesine dönüp açıklamaya çalışmak yanlış görünüyor ama ne yapalım ki, böyle. Türk burjuvazisinin gelişme ve dönüşüm aşamalarını 1908, 1923, 1950 ve 1980 diye tanımlamak mümkün. Bu aşamaların her birisinde burjuvazi ekonomik gücünü siyasallaştırmak istedi, bunda da başarılı oldu. Fakat, 1980'e gelinceye kadar bürokrasi ve askeriyeye özdeşleşmiş devlete karşı nispeten uysal bir tutum içinde bulunan burjuvazi, 1980'den sonra daha rahat hareket etmeye başladı. Dönemin mimarı Özal'ın asıl amacı, ekonomiyi liberalleştirmek, yani burjuvaziyi olabildiğince devletten bağımsızlaştırmaktı. Bunu da geniş ölçüde başardı. O arada Özal, 1980'leri yaşayanlar bilecektir, daha büyük bir iddia ortaya koymuş ve bürokrasi anlamındaki devleti dönüştürmek istemişti. Bu çok önemli bir husustu. Böylece hem burjuvazi ekonomi ilişkilerinde biraz daha rahatlayacak hem de bürokraside 'rasyonelleşme' gerçekleştirilecekti. Yönetimin (administrasyon) akılcı esaslara bağlanması, yönetimin araçsal hale getirilmesi bu çabaların öteki anlamlarıydı. Burjuvazinin buna ihtiyacı vardı.

Her şey gibi ancak kısmen başarılıydı bu 'misyon'. Bugüne gelindi. Bugün burjuvazi hâlâ aynı noktada direniyor: Büyük burjuvazi, siyaset-ekonomi ilişkisini sonuna kadar zorlayan küçük burjuvaziye karşı ekonomideki devlet müdahalesinin en aza indirgenmesine çalışıyor. Böylece devleti yöneten siyasi kadrolar ve onların popülist politikalarıyla ekonominin kendi iç mekanizması birbirinden koparılmak isteniyor. Son derece doğal bir oluşumdur bu; Batı burjuvazisinin çok uzun bir süre önce gerçekleştirdiği bir dönüşümü Türkiye, ağır bedeller ödeyerek ancak şimdi deniyor. • Dolayısıyla da kriz bir kez daha Türk burjuvazisinin dönüşümüyle ilgilidir; onun iç çatışmalarıyla bağlantılıdır. O meşhur ekonomik rasyonelitate meselesinin Türkiye'deki özgül ve tarihsel anlamı budur.

Ya, işte böyle. Krize buradan bakmayı sürdürelim.